

N:o 5.

Af grefve **Wachtmeister, Hugo**, *angående skrifvelse till Konungen i fråga om statsbidrag för folkskoleändamål till kommuner, som äro synnerligen betungade af skatter för skolväsendet.*

De tre motioner, som förlidet år inom Riksdagen väcktes, i syfte att åstadkomma utredning, huruvida och på hvad sätt staten borde, utöfver hvad nu äger rum, bidraga till en jämnare fördelning af kommunernas skattebördor, föranledde icke till någon Riksdagens åtgärd.

Att icke desto mindre befintligheten af de missförhållanden, som i motionerna påpekades, tämligen allmänt erkändes, torde kunna anses framgå däraf, att Andra Kammaren biföll sitt tillfälliga utskotts n:o 1 hemställan om partiellt bifall till den af herr Mattson väckta motionen n:o 182 — nämligen så till vida, att kammaren begärde en fullständig jämförande utredning angående de olika kommunala skattebördorna jämte därpå inverkan förhållanden till ledning för eventuella vidare åtgärder i motionens allmänna syfte.

Jämväl en stor minoritet inom Första Kammaren uttalade sig för en dylik utredning.

Statsutskottets afstyrkande utlåtande öfver undertecknads motion n:o 4 vid samma riksdag synes tillkommit på grund af frågans — med anledning af de två öfriga motionernas i likartadt syfte förkastande — läge i Riksdagen och är på ett ögonskenligt välvilligt sätt motiveradt.

Statsutskottet yttrar:

»En utredning i den af motionären angifna riktning skulle, enligt utskottets förmenande, otvifvelaktigt vara af stor vikt för afhjälpan af de olägenheter, som för närvarande måste anses råda i afseende å ojämn kommunalbeskattning för folkskoleändamål, därvid emellertid jämväl borde ägnas uppmärksamhet åt såväl det sätt, hvar på skolväsendet i de olika kommunerna är tillgodosedt, särskildt om och i hvilken utsträckning den s. k. halftidsläsningen förekommer, som ock huruvida de utgifter, för hvilkas bestridande kommunernas skatteinkomster i öfrigt äro afsedda, kunna anses vara för dem nödvändiga och stå i rimligt förhållande till deras ekonomiska bärkraft. I det läge frågan kommit genom Riksdagens ofvan förmälda afslag å den med anledning af herr Mattsons motion ifrågasatta statistiska utredning, som skulle omfatta jämväl frågor af nu förevarande art, anser sig utskottet dock icke kunna för närvarande tillstyrka motionen.»

Vidare ber jag att få erinra därom, att inom Andra Kammaren ett stort antal instämmanden följde på landshöfding Widéns yttrande med anledning af detta utskottsutlåtande.

Jag tillåter mig anföra följande brottstycken ur herr landshöfdingens yttrande:

»Denna motion synes mig vara en af de mera beaktansvärda, som ha väckts vid denna riksdag. Vi ha rätt länge hållit på med att söka få fram någon utredning, om på hvilket sätt det skulle kunna rådas bot på ojämnheten mellan kommunerna i den kommunala beskattningen. — — — Det synes mig däremot, att motionären i denna motion verkligen beträdat den rätta vägen. — — — Hvad jag här anfört torde tillräckligt bevisa vidden och omfattningen af det missförhållande, det här gäller att afhjälpa. Men det är en annan fråga, som här verkligen är än viktigare. — — — Det är nämligen icke utjämningen af de kommunala skattebördorna, så viktigt detta än är, utan det är frågan om, huru man skall få folkskoleundervisningen ordnad på det bästa sätt.»

Den motvilja, som förefinnes mot att gripa sig an med frågan om den kommunala skattebördans utjämning, torde måhända i någon mån bero på principiella betänkligheter, men helt visst än mera på frågans stora omfattning och dess svårlösta beskaffenhet.

Att inom en öfverskådlig framtid nå fram till en inom alla områden fullt utjämnad kommunalskatt synes mig icke ligga inom

ramen, af hvad som kan ernås, då däremot med begränsning till ett visst område, där inverkande faktorer kunna klart belysas, och där principiella skäl mot frågans lösning icke med större fog kunna anföras, resultat relativt lätt kunna vinnas.

Äfven om, såsom framhållits, utgiftsposterna för fattigvården, för kyrkliga ändamål eller öfrigt trycka lika eller i vissa fall mera ojämnt än de för skolväsendet, måste erkännas, att dessa senare utgöra den största posten i landskommunernas utgiftsstat — de upptaga cirka 40 % däraf.

Denna relationssiffra synes härtill vara i jämt stigande.

Kommunernas utgifter för nedanstående ändamål visa i ungefärligt procenttal af hela utgiftsstaten följande siffror:

	1884	1899	1904
för skolväsendet	32 %	36 %	40 %
för kyrkan	33 »	25 »	22 »
för fattigvården	23 »	24 »	24 »
öfriga utgifter	11 »	14 »	13 »

Frånräknas utgående statsbidrag till folkskoleväsendet, blir denna utgiftspost icke desto mindre numera den största i staten.

En utjämnning af utdebiteringen för skoländamål och däraf följande lättnad skulle sålunda för kommunerna blifva af den största betydelse, på samma gång rättvisa och billighetsskäl bjuda, att folkskoleundervisningen må för svenska barn göras i såväl ett som annat afseende så likartad som möjligt.

Såsom jag i min motion af förlidet år, till hvilken jag anhåller få hänvisa, framhöll, drabbas just de minst bärkraftiga kommunerna tyngst af ifrågavarande utgifter och detta såväl de vidsträckta, glest befolkade kommunerna, som de till arealen allra minsta.

Jag påvisade då ock med siffror, huru förvånande stora ojämnheter kunna förekomma inom samma län och härad. Och ojämnheten i beskattningen blir så mycket mera i ögonen fallande och tyngande, som i regel just dessa fattigaste och minsta kommuner, trots den större skattetungan ha sitt skolväsende ytterst otillfredsställande ordnad.

Har man, som undertecknad, den uppfattningen, att den kommunala skattebördan utöfvar ett i allra högsta grad hämmande inflytande på landsbygdens utveckling, och att ett flertal af landskommunerna icke äga ekonomisk bärkraft att organisera sitt skol-

väsande ens tillnärmelsevis på reglementsenligt sätt samt att dessa missförhållanden böra afhjälpas, synes mig den enda väg att inom ej alltför aflägsen framtid vinna sådan bättring vara, att staten i den omfattning, som efter utredning kan befinnas lämplig, lämnar direkta bidrag till de af utgifter för skoländamål hårdast betungade skoldistrikt, dock så att kommunerna fortfarande göras intresserade i folkskolans ekonomi.

En dylik utredning torde, såsom statsutskottet förlidet år yttrat, äfven böra omfatta det sätt, hvarpå folkskoleväsendet i de olika kommunerna är tillgodosedt samt äfven — ehuru jag för min personliga del är mera oviss om behofvet däraf — huruvida de utgifter, för hvilkas bestridande kommunernas skatteinkomster i öfrigt äro afsedda, kunna anses vara för dem nödvändiga och stå i rimligt förhållande till deras ekonomiska bärkraft.

Jag tillåter mig, på grund af hvad ofvan anförts, hemställa,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning dels i här ofvan angifven riktning, dels efter hvilka beräkningsgrunder och i hvilken omfattning direkta statsbidrag till folkskoleundervisningen må, utöfver de nu utgående, till kommuner, hvilka äro af kostnaderna för denna undervisning särskildt ekonomiskt betungade, meddelas, samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda.

Stockholm den 21 januari 1908.

Hugo Wachtmeister.